

L' EXCURSIONISTA

BOLLETÍ MENSUAL

DE LA

ASSOCIACIO CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY VI.

BARCELONA 31 DE FEBRER DE 1883

NÚM. 52.

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA 'LS ASSOCIATS.—Pera 'ls no socis: 1'50 pessetas al any.—Número sol 25 cénts
—Se suscriu en lo LOCAL DE LA ASSOCIACIÓ, PARADÍS, 10, SEGON. ahont deuen dirigitse totas
as comunicacions y en las llibrerias de Verdaguer, Parera, y Felip.

SUSCRIPCIÓ

pera la construcció é instalació d'un OBSERVATORI-REFUGI en la montanya
del Montseny.

Recaudat fins á la suspensió de las obras, 2217'50 pessetas. (V. BOLLE-
tí número 35.)

Cantitats suscritas posteriorment:

D. Joan Moreu y Bori 25.—D. Francisco Esteve y Sans 25.—D. Este-
ve Torent (delegat á Badalona) 5.—D. Andreu Maria de Ros 5.—D. Jo-
seph Vilalta 5.—D. Joseph Ribot y Climent 5.—D. Rafel Guardia 2'50.
—D. Arthur de Domenech 25.—X. 25.—D. Arthur Osona (segona ve-
gada) 167.—D. Jaume Sturzenegger 15.—D. Casimiro Cristies 2.—don
Antoni Dodero 24.—Carles Batsch 10.—Rnt. D. Domingo Lamolla pbr.
(delegat á Lleyda) 1.—D. Carmelo Homs Perallada 5.—D. Lluís Ferrer
10.—D. Frederich Bordas 10.—D. Heribert Barallat (segona vegada) 25.
—D. Jaume Arolas (id. id.) 10.—D. Joaquim Guasch (id. id.) 10.—
D. Antoni Masó (id. id.) 25.—D. Cessar A. Torras (id. id.) 25.—
D. Carles G. Vilamala (id. id.) 25.—D. Joan Llach (id. id.) 2.—
Suma total 2706 pessetas.

(Se continuarà)

TORN DE CONFERENCIAS.

Mars 15.—Ensaig de paleografía llatina.—D. Joaquim Batet, delegat á
Granollers.

» 30.—L' Art románich á Catalunya.—Conferencia II.—Nocions

generals d'exornació, iconografia y simbologia.—D. Joaquim Olivó y Formenti.

Abril 6.—Representacions gráficas del art d'escriure.—D. Pere Company Fages.

» 13.—Viatges en la Epoca Romana.—D. Guillem Tell y Lafont.

SESSIONS Y EXCURSIONS

Mars 20.—Sessió preparatoria de l'excursió al puig de Montagut y pobles vehins —Lectura de la Memoria de l'excursió á Arbós, Castellet y Cubellas per D. Pelegri Casades y Gramatxes, y d'un treball sobre una ánfora, per D. Pere Doria.

» 24, 25 y 26.—Excursió al puig de Montagut y pobles vehins.

SOCIS ENTRATS DURANT LO MES DE FEBRER.

- D. Ramon Sanllehy Puig.
- » Celestí Galcerán.
- » Joan Oriol.
- » Lluís Claramunt.
- » Francisco Molins.
- » Alfons Banús y Naranja.
- » Joseph M.ª Viscarri.
- » Cárles Roxlo.

CONFERENCIAS

SÓBRE

L'ART ROMANICH Á CATALUNYA.

I.—NOCIONS SOBRE L'ESTIL ROMANICH EN GENERAL.

Nóstre il·lustrat consoci D. Joaquim Olivó y Formentí doná comensament á sas interessants conferencies sobre la Arquitectura románica á Catalunya, ocupantse de dit estil en general, en la del dia 23 del corrent. Comensá fent la crítica de las defectuosas denominacions de *llati-bizanti* y *románich* ab que es generalment conegut, y detenintse especialment en la segona, que sembla indicar degeneració del romá com la llengua románica de la romana, detallá las ventatjas que 'l nou estil cristiá presentá sobre 'l romá classich y las novedats arquitectónicas que ab ell s' introduiren, principalment la col·locació del arch sobre la platabanda, que en Roma s' havia posat dessota, ab lo qual deixava de servir d' arch de descarga; la restitució á la columna en son ofici de suport, columna reduida en l' art romá á un mer ornament; la supressió dels estils

superposats formant com encastellaments de varis edificis diferents, y la dels entaulaments repetits á cada sostre.

Desseguida passá á fer una descripció crítich-histórica del desenrotllament del art cristiá desde 'l segle IV, detenintse en algunas consideracions sobre las iglesias dels tres primers segles. En lo segle de Constanti, se detingué en la descripció de las *basilicas* enumerant y demostrant graficament totas sas particularitats, que devian servir de patró en los segles successius á la majoría dels temples cristians d' Occident; descrigué las principals alsadas en aquell segle á Roma; y s' ocupá en la nova evolució del art en la cort de Bizanci. Entrant á estudiar lo segle V: descrigué las innovacions introduidas en las basílicas llatinas; feu coneixer las principals esglesias alsadas en Espanya, Italia y Fransa entre las que cridá la atenció del auditori sobre la fabricada á impulsos de Perpetuo bisbe de Tours sobre 'l sepulcre de S. Martí de Tours. Manifestá desseguida com en lo segle VI se comensá á accentuar la fusió dels dos estils y que l' oriental prengué característica fesomia y complert desenrotllo, al aixecar Sta. Sofía de Constantinopla manada reedificar per Justiniá; feu notar la influencia de Teodorich á Italia en lo propi segle y lo caràcter anomalo y peculiar que revesteix l' arch en l' Exarcát de Ravenna, unich punt del Occident ahont se conreua l' istil bizantí que alsá S. Vital, imitació de Sta. Sofía; y després de enumerar las principals esglesias erigidas en Espanya, Fransa, en Inglaterra y alguna en Alemanya, arribá al segle de Carlemagne, tan important en la historia del art per haber viscut lo célebre Emperador, com també per haber ocurregut en Espanya la invasió dels alarbs que devia portar á no tardar modificacions en l' art empleat en la península. Feu lo quadro detallat de l' enderrement artístich en que 's trovava l' Occident, dient que sols la voluntat poderosa de Carles pogué desvetllar un moment l' arquitectura, y que sols pogué construir lo temple d' Aix-la-Chapelle ab materials treballats vinguts de Rávena, Elba, Toscana y Egipte, y com encara la tradició popular conserva la memoria de com aquella construcció devia semblar en son temps maravellosa.

Mes especialment se detingué encare en las consideracions que li despertá lo segle IX per quedar en peu d' aquell reulat temps los importantíssims monuments conservats en Asturias y Oviedo; y doná á coneixer la disposició, plantas y exornació de S. Miquel de Linio, Sta. María de Naranco probablement palau un jorn de Ramir I, Sta. Cristina del municipi de Sena, S. Salvador de Valdediós y de la Cambra Santa de la Seu d' Oviedo, entretenintlo especialment la demostració gráfica de llurs *santuaries*, la planta de sas ábsidas, y la exornació influida marcadament per la grega y árabe, ab la tendència d' emplear los *funiculs* en fusts, basas, capitells y en totas las parts del edifici que permeten anar decoradas.

Després d' aquest período d' avansament progressiu del art, bus-

ca d'indagar las causas que motivarian la inesperada decadencia que 's nota en lo segle X; y entre ellas posá las guerras, los molts anys de fams y pestilencia; la degeneració de la rassa merovingia (687 á 752) y dels successors de Carlemagne als qui un escriptor francès, desde 814 á 987, inclou en la denominació d' «idols coronats;» y molt principalment la gran temor de la próxima fí del mon al arribar l'any mil; y, en efecte, passat aquest, comensa de nou un período de revifament ó desvetllament y tan se construí, que feu esclamar al contemporani Glaber Rodulph que no semblava sino que 'l mon sacudís sas vellas vestimentas, pera cubrirse de un blanch mantell d' esglesias. Llaboras dominá, en sentir del conferenciant, l' estil romá á Lleó y Castella y dels Pirineus al Ebro, lo propi que á Asturias y Lleó la influencia bizantina, deixantse també sentir á Catalunya la francesa: en las demás provincias d' Espanya s' hi barrejá la árabe. A Fransa en lo mitjorn que havia conservat la organisació municipal romana, s' hi trovava encara la tradició clássica vejentse en todas las demás provincias la meteixa disposició en las construccions y sols variant la ornamentació que ja es clássica, ja grega. En lo propi segle XI parlá del avansament que en l' art imprimí la abadía de Cluny y la importancia d' aquet fet per tenir relacions aquell ordre ab Espanya, Italia, Inglaterra, Alemanya y Hungría; y de las molts construccions dels Normands á Sicilia y Normandia y en lo propi pays de las de S. Guillem savi constructor y sos monjos. Arribat de sa incursió crítica al segle XII, delineá un quadro de las modificacions que prengué la arquitectura románica en aquell segle, la aparició de la ogiva, la multiplicació de las arquivoltas en los ingressos, la mes altura y elegancia dels campanars y la profusa exornació, la qual arribá en alguns punts del mitjorn y S. E. de Fransa y lo S. del Loire á crear un estil nomenat románich florit entre quals construccions citá N.^a D.ª de Poitiers, S. Trófim d' Arles y lo temple de S. Gilles nomenat lo *non plus ultra* del florit per Mr. Merimée.

Aquesta plétora d' ornaments com en altres estils, entre 'ls que poden citarse son antecessor lo clássich y son successor l' ogival, senyalá la declinació del estil románich, després de haberse detingut un breu moment en lo *fastigium* de sa complerta evolució, puix que 's deu considerar com un estil propi ab son desenrotllo, floreixement y decadencia y de cap manera com la perversió del clássich ni la germinació paulatina del ogival.

Abans de donar per termenada la primera conferencia, com á resúmen y síntesis de la meteixa, definí un per un los caràcters distintius dels estils llatí, bizanti y del que resulta de la fusió dels anteriors ó sia 'l románich, enumerant entre ells: en lo *llatí* la planta en creu llatina, la fatxada surmontada d' un frontó ostentant un *oculus* ó mosaich, los portals de dintell pla ab un arch de descarrega

las finestras cintradas ab taulas de márbre foradadas; la supressió del entaulament grech, quedant sols la cornisa en lo mes alt del edifici, sostinguda per *modillons*; los materials ríchs, en paviments, columnas, mosaichs dels absides; los sostres de fusta, com també la disposició del altar, cor, cripta, etc. En lo *bizanti* produhit per una viva reacció del art oriental que en plena decadencia del clasicich aixecava los magnífichs temples de Palmira, enumerá las fatxadas de coronament plá sens frontó; portals com en la llatina; las cupulas, los archs descansant directament sobre l' abach de la columna, las finestras geminadas, las voltas extradossadas, la forma peculiar dels capitells, las cornisas molt sortidas, la ornamentació distint de la occidental dominanthi los entrellassos, xarxas, figuras geométricas y fullas que recordan l' acanto, alzina y olivera. En lo *románich* los contraforts visibles; las voltas de canó; las diferents formas en las basas alguna ab aglans y ous, columnas y gran varietat de capitells, entre 'ls que 's trovan principalment, los derivats del corínti, compost y dorich, los d' influencia bisantina, los cubichs piramidals y coniformes invertits, escafoides, en cor, en campanula etc.; los archs cintrats ó en mitra ó lobulats; la diferenta disposició de la cornisa; los sistemas de construcció; lo emplassament y planta dels cimboris, la disposició del absides, las formas dels campanars, la exornació, y molts altres consideracions entre las que citá sols la de las lleys de *contrasts* gregas y la de la *alternancia* que favoreix la millor visualitat en lo cop de vista interior dels temples.

Molts d' aquesos caràcters faren senyalats per lo conferenciant ab la demostració gráfica de figuras dibuixadas en l' encerat; rebent aquell grans aplaudiments al termenar.

EXCURSIONS.

EXCURSIÓ Á S. SEBASTIÁ DELS GORCHS (oficial) 25 DE FEBRER DE 1883.

Assistencia del Srs. Doria, Calvet, Faura, Auléstia, Cardona, Massó, Casades (P.) y Tell.

Se sortí de Barcelona en lo primer tren de la línea de Tarragona baixantse á la Granada D' aquí se prengué 'l camí de carro que travessant extensos y novells vinyats, conduheix al poble de S. Sebastiá dels Gorchs, nomenat així pels nombrosos pélachs ó estanyols que hi havia abans en aquellas frescas vessants, avuy casi secas per las grans tallas de boscos. Lo llogaret de S. Sebastiá te una iglesia d' estructura románica ab bonica portada, campanar del propi estil y restos d' un elegant claustre que formava part del antich monastir de Monjas benedictinas, dependent del de Monserrat Lo temple que apar del sigle XII, te la nau románica y

l' abside, renovat posteriorment, de estil ogival, per qual motiu desaparegué, sens dubte, l' abside románich que armonisaria bellament ab la ben conservada torre del propi gust. En la sacristia se conservan dos sepulcres en forma d' arca, sostinguts per columnetas, quals inscripcions no poden llegirse per estar enterament emblanquinats. Se vehuen també dos retaules del XVI, de no despreciable mérit.

Los excursionistas se dirigiren á Vilafranca, travessant lo poble de S. Cugat Sasgarrigas y lamentant de pas que la inconsiderada cobdicia despullí de sa abans exuberant vegetació aquellas encontradas.

Se regressá á Barcelona ab lo tren que arriba á aquesta ciutat á las 7 del vespre.

Lo Sr. Massó tragué fotografías de la portada, claustre y campanar de la iglesia de S. Sebastiá, y 'l Sr. Doría un dibuix del propi claustre.

COMUNICACIONES.

Nostre actiu delegat á Madrit, Iltre. Sr. Marqués d' Aguilar, en comunicació endressada á la Directiva, dona detalladas noticias respecte l' estat en que 's troban los trámits oficials pera conseguir la reparació comp'erta del Monastir de Santas Creus y ensemps participa la concessió de 4.429 pessetas, feta per la Direcció General d' Obras públicas pera atendre á las mes perentorias necessitats y pera evitar lo desplom imminent del Palau de D. Jaume II. Aquella cantitat ha sigut concedida en virtut de las directas gestions de dit senyor en las oficinas del Govern com á delegat de la ASSOCIACIÓ, lo qual es un nou motiu pera que la CATALANISTA regracie á tan zelós delegat per los bon serveys que d' éll té rebuts.

NOVAS

Traduhim de *Le Roussillon* de Perpinyá del 12 del present:

«*Excursió á la torre de Madaloch.*—Ahir diumenge la secció de Rosselló del Club Alpí verificá sa escursió á la torre de Madaloch. Sortiren de Perpinyá en número de 14 los excursionistas havent deixat Colliure á dos quarts de nou prenent lo camí de Nostra Senyora de Consolació. En los jardins dels voltants de Colliure s' hi vehuen magnífichs boscos de taronjers; totas las plantas tropicals prosperan baix aquest clima africá. A las 8 y 10 minuts s' arribá Consolació, alsada 100 metres: la caravana 's dirigeix al cap Sud y alcanza un petit plá punt d' unió de las duas carreteras estratéjicas. La una d' aquestas duas carreteras sut de Port-ventres, l' altra de Colliure; lo camí es de carruatjes, fins al peu mateix de la torre ahont s' hi arribá á dos quarts d' onze.

Desde aquest punt, situat á 665 metres d' alsada, la vista es espléndida;

tot porta 'l sagell de la gran obra del Creador. Las tres graciosas bahías de Colliure, Port-vendres y Banyuls se destacan com ciselladas en la immensitat del mar: al Nort, lo picch de Bagarach, las montanyas de Sant Pau, lo Canigó, en fí, en la direcció d' Espanya la plana verdosenca del Ampurdá al mitx de la qual s' alsa Figueras dominada per sa inexpugnable ciutadela.

Los excursionistas poden sortir ab pena d' aquest espectacle encantador mes son ja dos quarts de dotze y tothom sent necessitat de reparar sas forsas. Durant lo temps del dinar regná gran expansió entre'ls comensals; alguns brindis se dirigiren al nou President, á nostre bell país del Rosselló. N' Eugeni Pepratx pronuncia algunas paraulas dirigidas á la «Associació catalanista d' excursions» de Barcelona que fa molt poch dias rebía ab la més gran cordialitat á un dels membres de la secció del Rosselló. se begué també á la unió de la gran rassa catalana.

Durant la vetlla 'ls excursionistas se divideixen, los uns van á visitar lo moll, la Miranda á Port-vendres, los altres se dirigeixen cap á Colliure seguint lo litoral. En suma, excelent jornada pera tots; se despediren los excursionistas dihentse á reveure pera dintre quinze dias en que tindrà lloch una nova excursió.»

La CATALANISTA regracia vivament al Sr. Eugeni Pepratx son bell recort, y uneix lo seu al brindis dels excursionistas rossellonesos á l' unió de tots los catalans espanyols y francesos, als qui animará de segur sempre un noble esperit de germanó.

Dias passats alguns individus de nostra Associació tingueren lo gust de visitar particularment las obras de la nova iglesia del convent de Mares Salesas, que s' está construhint en lo carrer del passeig de S. Joan d' aquesta Ciutat, baix la direcció del celebrat arquitecte D. Joan Martorell. Acompanyats del atent capellá de dit convent, Rvnt. Dr. Juliá, recorregueren tot l' àmbit exterior é interior de la construcció, examinant los plans que'ls donaren perfecta idea de lo que será'l monument quan estiga terminat. En éll ha desplegat son autor Sr. Martorell tota la inspiració y 'ls coneixements de que ha donat provas en edificis tan notables com los temples de Port-Bou, Comillas y de las Sagamentarias. Perteneix al estil de transició romanich-ogival, presentant l' exterior una fatxa la terminada en una agulla de 50 metros d' altura, ahont se combinan artísticament la pedra y 'l mahó vist; y l' interior, d' una sola nau ab capellas laterals, té un bellíssim ábside, ahont s' obra un trifori baix de molt bon efecte, contrastant en algunas de las capellas la pedra nua ab uns esgrafiats de molta riquesa y novetats. Per lo que al present pot colegirse y per lo que 'ls plans indican, pot assegurarse que será'l nou temple una verdadera joya monumental de que podrán felicitar-se los amants de las arts, que tans motius tenen de planyers ab las contínuas destruccions que cada dia hem de lamentar.

Ab la mira de sanear los terrenos proxims á l' estació de Castelldefels y de donar un exemple als propietaris d' aquella encontrada, la Compaynia del ferro-carril de Madrid y Zaragoza á Barcelona ha acordat fer importants plantacions d' eucaliptus al entorn d' aquella estació establinthi un viver de dits arbres. Al aplaudir l' Associació la determinació de l' empresa, ha de manifestar sos desitjos de que per las autoritats y corpo-

racions interessadas, així com per los propietaris, se veja de estudiar formalment la qüestió de la conservació de lo poch que 'ns queda de nostra riquesa forestal, així com la repoblació de lo destruït; á fi de evitar los mals que pera la agricultura, en primer lloch, y despres en perjudici de l' aspecte pintoresch de nostras comarcas porta en sí la destrucció contínua dels boscos y arbredas.

Ha mort darrerament en aquesta ciutat lo Sr. D. Pau Milá y Fontanals distingit catedràtic que fou de nostra Escola de Bellas Arts, y persona peritíssima que havia cansagrat tota sa existencia á la difusió dels coneixements artístichs y á la mes activa propaganda pera la salvació y conservació dels monuments de nostra pàtria. En sos últims instants volgué encare dedicar l' última espurna de sa constant activitat en favor d' aquellas idees, dictant una nota dels monuments destruïts á Barcelona en aquest sigle, pera ensenyansa de la actual generació, nota, que ab algun complement, ha publicat, acompanyada de sentidas frases, en *La Renaixensa* nostre consoci D. Andreu Balaguer y Merino.

Lleigim en *La Veu del Montserrat*:

«Tenim la particular satisfacció de poder comunicar á nostres lectors que han sigut nombrats acadèmichs de la ARCADIA de Roma, nostre Director lo senyor canonge Collell, lo Rnt. Mossen Jacinto Verdaguer, y 'l reputadíssim pintor D. Enrich Serra. Com es costum en lo títol de nomenament se ha donat á quiscun dels nous arcades lo sobrenom poètic, que son respectivament los de *Artamene Dardanio* (Collell), *Ermadoro Coronideo* (Verdaguer) y *Glaucildo Enopeo* (Serra).

En la Biblioteca del *Serbatoio* de la Arcadia la primera obra catalana que hi ha pres lloch, es lo poema la *Atlántida*.»

Han sigut cedits á l' ASSOCIACIÓ los objectes y obras següents: Per don Antoni Doderó: una pólissa de segurs marítims del any 1794. Per don Joseph Maria del Bosch Gelabert: *Mas Memorias*, cartas á un amic novel·la en prosa catalana del propi donador. Per D. Joan Moreu: 14 cuadros ab grabats referents á la guerra de la Independencia. Per D. Ramon Sacanell: un fragment de cerámica empuritana. Per D. Joseph Maria Martí y Terrada, delegat á Puigcerdá: *El libro de honor de Puigcerdá*, del propi donador, y dos articles referents als terremotos de dita vila en lo sigle XV escrits per lo meteix. Per D. Eduart Tamaró: Calch d' una lápida de Sant Pere de Vilamajor del segle X. Per D. Joseph M.ª de Mas y Casas, delegat á Manresa: *Ensayos históricos sobre Manresa* (entregas de la 1.ª á la 16): *Memoria histórica sobre los hebreos y los árabes de Manresa*.—*Manresa 1883*.

Periodichs darrerament rebuts: *Boletín de la Sociedad Económica de amigos del país* de Gerona. *Lo Llobregat*, de Sallent. *Journal d'histoire naturelle*, de Burdeus. *Revista Frenopática Barcelonesa*, Eco científico del Manicomio Nueva Belen. *La Roussillon*, de Perpinyá. *Revista de ciencias médicas Boletín de la Academia Pascini*,